

Arbetare ställs utanför Systembolagets etikarbete

Systembolaget håller på att införa en uppförandekod för sina leverantörer. Men så länge arbetarna själva inte får säga sitt och fackliga medlemmar förföljs kommer vinets beska eftersmak inte att förbättras, menar lantarbetare och bondeorganisationer i Chile och Argentina.

En naken glödlampa lyser upp Nidia Arayas lilla kök där hon är i färd med att laga middag till sin två döttrar. Pasta och korv står på dagens meny, men Nidia själv nöjer sig med att dricka ännu en mate, ett örtte som är typiskt för södra Sydamerika. Medan döttrarna äter berättar Nidia om hur hon som redan fyraåring började arbeta på vinfälten tillsammans med sina föräldrar. Hon samlade upp druvor som de vuxna tappade under arbetet med skörden och andra enklare sysslor. Sedan dess har fälten i Mendoza-regionen varit hennes arbetsplats, men situationen för lantarbetarna är tuff.

– Ersättningen är dålig och räcker inte till mer än basmat, den går inte att leva på, säger Nidia Araya.

Nidia Araya har bytt arbetet för storgodsägare mot arbete i UST:s kooperativa jordbruk. | Foto: Lisa Karlsson

Arbetarna jobbar på ackord och för 20 kilo skördade druvor får de ungefär tre svenska kronor. De allra flesta jobbar svart och har därför varken tillgång till sjukersättning, pension eller mammaledighet. Att arbetet är tillfälligt och oftast bara varar två, tre månader om året bidrar också till att få ansluter sig till fackförbund.

Arbetsdagen börjar vid sjutiden på morgonen och slutar vid sjutiden på kvällen. Ofta plockas arbetarna upp av en pickup eller lastbil som kör dem på flaket ut till fälten. Att det inträffar olyckor under transporten till fälten är vanligt, liksom att arbetare råkar ut för fallolyckor eller förgiftas av svavel och andra gifter som sprutas över fälten.

– Många gånger har arbetaren som sköter besprutningen varken tillgång till handskar eller skyddsglasögon.

Nidia Araya berättar om flera fall där arbetare insjuknat i blodförgiftning och till och med avlidit som konsekvens av hanteringen av gifterna. Ibland anmäls fallen till arbetsministeriet, men det är långt ifrån rutin.

– Det är inte alltid det framkommer att sjukdomen är en konsekvens av arbetet.

På andra sidan Anderna, i grannlandet Chile, är lantarbetarnas situation liknande. Långa arbetsdagar under gassande sol, utan tillgång till rinnande vatten och toalett, är vardag för säsongs-

José Quintero, från Unión de Trabajadores Rurales Sin Tierra (UST), visar stolt upp några flaskor av kooperativets egenproducerade vin. I framtiden hoppas de kunna sälja det även till utlandet. | Foto: Lisa Karlsson

Varför är solidaritet viktigt för folkrörelser?

– Solidariteten grundas i en gemenskap bland världens folk, en gemenskap bland arbetare. Den utgår från en syn av vår kamp måste vara internationell.

Jorge America, UNEafro, Brasilien

Alicia Muñoz från paraplyorganisationen Asociación Nacional de Mujeres Rurales e Indígenas (ANAMURI) är kritisk till BSCI.

– Uppförandekoder används mer för marknadsföring än för att förbättra villkoren för arbetarna, säger hon. | Foto: Lisa Karlsson

arbetarna på landets vingårdar. Precis som svartlistning på grund av facklig aktivitet.

– Förra säsongen var jag tvungen att söka jobb under falskt namn för att få arbete, berättar Sonia Sagredo, fackligt aktiv säsongsarbetare i Casablanca-dalen, där ett 20-tal vingårdar breder ut sig.

I början av juni i år besökte de nordiska vinmonopolen, däribland svenska Systembolaget, Chile för att träffa vinproducenter och presentera uppförandekoden BSCI som ska införas från och med 1 januari 2012. Uppförandekoden bygger på internationellt vedertagna överenskommelser, som FNs Global Compact, OECDs¹ riktlinjer och ILOs² konventioner.

– Detta regelverk kommer vi sedan att följa upp genom inspektioner där intervjuer med de anställda utgör en viktig del. Vårt mål med detta är att säkerställa goda arbetsförhållanden i leverantörskedjan, säger Lena Rogeman, ansvarig för Systembolagets CSR³ -arbete.

Under besöket i Chile fick ett 40-tal vingårdsarbetare från Chile, Argentina och Sydafrika chansen att ställa frågor kring koden och hur den kommer att fungera. Efteråt var de flesta överens om att koden - om den verkligen efterlevdes - skulle innebära förbättringar för arbetarna, men att den så som den är utformad i dagsläget är tandlös.

– När företaget som ska kontrollera att en uppförandekod efterlevs skickas en mutad person fram och

skriver under på att allt är bra, säger Alicia Muñoz från paraplyorganisationen Asociación Nacional de Mujeres Rurales e Indígenas (Anamuri). Det är som en fars! Det enda syftet med uppförandekoder som hittills tillämpats i Chile har varit marknadsföring, menar Anamuri.

– Koderna används för att gömma undan problemen, så att företaget kan visa upp ett papper och säga "se här, se så bra vi tar hand om våra anställda och om miljön".

Den argentinska lantarbetarorganisationen för jordlösa, Unión de Trabajadores Rurales Sin Tierra (UST), är inne på samma linje som Anamuri.

– En uppförandekod som inte ger arbetarna rätt att säga sitt kan inte påstås vara till för att förbättra arbetarnas situation, säger José

Quintero. UST tycker att uppförandekoden även borde ta hänsyn till småjordbrukarnas rätt till jord och vatten.

– I Argentina händer det att mark där det bor småjordbrukare säljs till industrijordbrukare. Det är som att sälja en bil med passagerare i, det är helt galet! Sedan avhyser köparen jordbrukarna i det tysta; först stänger han av vattentillförseln, sedan vägen till gården, berättar han. En fungerande uppförandekod borde förbjuda den här typen av situationer, menar UST.

Säsongsarbetaren Sonia Sagredo är inte heller hon imponerad av uppförandekoden som vinmonopolens kostymklädda representanter berättat om under besöket i Chile. Hon tror att det enda sättet att förbättra arbetarnas situation är att genom organisering.

Kampanjens kritik mot Systembolagets CSR-arbete:

- Uppförandekoden BSCI är enbart ett företagsinitiativ.
- De berörda lantarbetarna och deras fackförbund har inte deltagit i arbetet med BSCI.
- BSCI ger inte tillräckligt skydd mot facklig diskriminering. Den ställer inget krav på en lön som arbetarna verkligen kan leva på, den kräver inte transparens med dokumentation, till exempel från kontroller. Föräldradedighet och rätt till ersättning vid föräldradedighet regleras inte heller i koden.

– Företagarna har enats om vissa regler för att få tillgång till billigare arbetskraft. Nu måste vi arbetare enas för att ställa krav på hur vi vill bli behandlade, säger hon.

Hemma hos Nidia Araya, i den lilla byn i Argentina, har ett beslut redan fattats. Hon har gått med i de jordlösa lantarbetarnas organisation UST och arbetar inte längre för en storgodsägare utan för organisationens kooperativa och småskaliga jordbruk.

– Pengarna är futtiga än så länge, men det är en helt annan sak att arbeta för egen räkning än att arbeta för en arbetsgivare som inte respekterar dig, säger hon.

Text: Lisa Karlsson

Redaktör för Latinamerika.nu
Latinamerikagrupperna

FAKTA OM KAMPANJEN RÄTTVIS VINHANDEL

Målsättningen är att:

- Uppmärksamma och skapa medvetenhet bland konsumenterna om de orättvisa arbetsvillkoren för lantarbetare i vinbranschen.
- Sätta press på Systembolaget och svenska vinimportörer att satsa de resurser som behövs för att garantera schyssta arbetsvillkor i vinsektorn.
- Säkerställa att lantarbetare och deras fackförbund involveras i Systembolagets etiska arbete.

Bakom kampanjen står Latinamerikagrupperna, Afrikagrupperna, Dfsa av SAC (fackförening inom Systembolaget), organisationen Unión de Trabajadores Rurales Sin Tierra (UST) från Argentina, den chilenska paraplyorganisationen Asociación Nacional de Mujeres Rurales e Indígenas (Anamuri), det sydafrikanska fackförbundet Sikhula Sonke, Syndikalistiska ungdomsförbundet i Storstockholm och Handels fackklubb 717: personal på Systembolagets lager.

Så kan du påverka

- Fråga efter rättvisemärkta viner när du besöker Systembolaget nästa gång.
- Fråga i butiken hur Systembolaget jobbar med CSR och hur arbetsvillkoren ser ut för arbetare på vingårdar generellt.
- Delta i vår e-brevskampanj på <http://latinamerikagrupperna.se/systembolaget>
- Du kan även beställa vykort att skicka till Systembolaget genom att mejla pontus.bjorkman@latinamerikagrupperna.se
- Bjud in vår kampanjgrupp att hålla föredrag om vinproduktion och CSR på ditt företag eller i din organisation genom att kontakta rattvisvinhandel@gmail.com

Varför är solidaritet viktigt för folkrörelser?

– Den kapitalistiska logiken lär oss att var och en ska klara sig själv, det är en individualistisk logik. Solidariteten är ett sätt att ändra på den synen. Det handlar om att dela med sig. Både i goda och svåra stunder.

Joana Tavares, de jordlösa lantarbetarnas rörelse MST, Brasilien

¹Organisation for Economic Co-operation and Development
²International Labour Organisation
³Corporate Social Responsibility